JULKISASIAMIEHEN RATKAISUEHDOTUS
MELCHIOR WATHELET
26 päivänä toukokuuta 2016[1]

Asia C-294/15

Edyta Mikołajczyk
vastaan
Marie Louise Czarnecka ja
Stefan Czarnecki

(Ennakkoratkaisupyyntö – Sąd Apelacyjny w Warszawie (Varsovan muutoksenhakutuomioistuin, Puola))

Ennakkoratkaisupyyntö — Oikeudellinen yhteistyö yksityisoikeudellisissa asioissa — Tuomioistuimen toimivalta sekä tuomioiden tunnustaminen ja täytäntöönpano avioliittoa ja vanhempainvastuuta koskevissa asioissa — Asetus (EY) N:o 2201/2003 — 1 artiklan 1 kohdan a alakohta — Asiallinen soveltamisala — Avioliiton pätemättömäksi julistamista koskeva kanne, jonka kolmas on nostanut toisen puolison kuoltua — 3 artiklan 1 kohta — Kantajan asuinpaikkajäsenvaltion tuomioistuimen toimivalta käsitellä tällainen kanne

I **Johdanto**

1. Nyt käsiteltävä ennakkoratkaisupyyntö koskee tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoa ja vanhempainvastuuta koskevissa asioissa ja asetuksen (EY) N:o 1347/2000 kumoamisesta 27.11.2003 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 2201/2003[2] (jäljempänä asetus N:o 2201/2003) 1 artiklan 1 kohdan a alakohdan ja 3 kohdan sekä 3 artiklan tulkintaa.

2. Erityisesti kyseinen pyyntö koskee tämän asetuksen soveltamista sellaiseen avioliiton pätemättömäksi julistamista koskevaan kanteeseen, jonka kolmas on nostanut toisen aviopuolison kuoleman jälkeen.

II **Asiaa koskevat oikeussäännöt**

3. Asetuksen N:o 2201/2003 johdanto-osan kahdeksannessa perustelukappaleessa todetaan, että ”avioeroa, asumuseroa tai avioliiton pätemättömäksi julistamista koskevien tuomioiden osalta tätä asetusta olisi sovellettava ainoastaan aviosuhteen purkamiseen eikä siinä pitäisi käsitellä kysymyksiä esimerkiksi avioeron syistä, avioliiton varallisuusoikeudellisista vaikutuksista tai muista mahdollisista liitännäistoimenpiteistä”.

1 — Alkuperäinen kieli: ranska.

2 — EUVL 2003, L 338, s. 1. Viittaan tässä ratkaisuehdotuksessa asetukseen N:o 2201/2003 sellaisena kuin se on muutettuna 2.12.2004 annetulla neuvoston asetuksella (EY) N:o 2116/2004 (EUVL 2004, L 367, s. 1).

4. Asetuksen N:o 2201/2003 soveltamisala on määritelty asetuksen 1 artiklan 1 ja 3 kohdassa seuraavasti:

”1. Tätä asetusta sovelletaan, riippumatta siitä millaisessa tuomioistuimessa asiaa käsitellään, siviilioikeudellisissa asioissa, jotka liittyvät:

a) avioeroon, asumuseroon tai avioliiton pätemättömäksi julistamiseen;

– –

3. Tätä asetusta ei sovelleta seuraaviin asioihin:

a) vanhemmuuden vahvistaminen tai kiistäminen;

b) lapseksiottamista koskevat päätökset, lapseksiottamista edeltävät toimenpiteet tai lapseksiottamisen kumoaminen tai peruuttaminen;

c) lapsen sukunimi ja etunimet;

d) vajaavaltaisuudesta vapauttaminen (emancipation);

e) elatusvelvoitteet;

f) tarkoitemääräykset (trust) ja perintö;

g) lasten tekemien rikosten johdosta toteutetut toimenpiteet.”

5. Asetuksen 3 artiklassa, jonka otsikko on ”Yleinen toimivalta”, säädetään seuraavaa:

”1. Puolisoiden avioeroa, asumuseroa tai avioliiton pätemättömäksi julistamista koskevassa asiassa ovat toimivaltaisia sen jäsenvaltion tuomioistuimet,

a) jonka alueella:

   — puolisoiden asuinpaikka on, tai

   — puolisoiden viimeinen asuinpaikka oli, jos toinen puolisoista asuu siellä edelleen, tai

   — vastaajan asuinpaikka on, tai

   — jommankumman puolison asuinpaikka on, jos puolisot jättävät yhteisen hakemuksen, tai

   — hakijan asuinpaikka on, jos hän on asunut siellä vähintään vuoden ajan välittömästi ennen hakemuksen tekemistä, taikka

   — hakijan asuinpaikka on, jos hän on asunut siellä vähintään kuuden kuukauden ajan välittömästi ennen hakemuksen tekemistä ja hän on joko kyseisen jäsenvaltion kansalainen tai, jos kyseessä on Yhdistynyt kuningaskunta tai Irlanti, hänen ’kotipaikkansa’ on siellä;

b) jonka kansalaisia molemmat puolisot ovat tai, jos kyseessä on Yhdistynyt kuningaskunta tai Irlanti, jossa on kummankin puolison ’kotipaikka’.

2. Tässä asetuksessa ’kotipaikalla’ on se merkitys, joka sillä on Yhdistyneen kuningaskunnan ja Irlannin oikeusjärjestelmissä.”

III **Pääasia ja ennakkoratkaisukysymykset**

6. Nyt käsiteltävän asian tosiseikat ovat epätavalliset ja ne ovat tapahtuneet useiden vuosikymmenien aikana.

7. Edyta Mikołajczyk nosti 20.11.2012 Sąd Okręgowy w Warszawiessa (Varsovan alueellinen tuomioistuin, Puola) kanteen Stefan Czarneckin ja Marie Louise Czarneckan (os. Cuenin) välisen avioliiton, joka oli solmittu 4.7.1956 Pariisin (Ranska) 16. kaupunginosan kaupungintalolla henkikirjoittajan toimittamalla vihkimisellä, pätemättömäksi julistamiseksi. Mikołajczyk ilmoitti olevansa Stefan Czarneckin ensimmäisen aviopuolison eli 15.6.1999 kuolleen Zdzisława Czarneckan testamentin saaja.

8. Mikołajczykin mukaan Stefan Czarneckin ja Zdzisława Czarneckan avioliitto, joka oli solmittu 13.7.1937 Poznańin kaupungin (Puola) henkikirjoittajan toimittamalla vihkimisellä, ei ollut koskaan päättynyt, joten Stefan Czarneckin ja Marie Louise Czarneckan myöhemmin solmimassa suhteessa oli kyse kaksinnaimisesta.

9. Tämä pätemättömäksi julistamista koskeva kanne nostettiin Stefan Czarneckia ja Marie Louise Czarneckaa vastaan. Koska Stefan Czarnecki oli kuollut 3.3.1971, määrättiin häntä edustamaan tässä oikeudenkäynnissä edunvalvoja, joka yhtyi Marie Louise Czarneckan vaatimuksiin.

10. Viimeksi mainittu esitti väitteen Sąd Okręgowy w Warszawie (Varsovan alueellinen tuomioistuin) toimivallan puuttumisesta ja vaati, että pätemättömäksi julistamista koskeva kanne jätetään tutkimatta. Asiakysymyksen osalta hän vaati, että kanne hylätään kokonaisuudessaan perusteettomana.

11. Sąd Okręgowy w Warszawie (Varsovan alueellinen tuomioistuin) hylkäsi tämän toimivallan puuttumista koskevan väitteen 9.9.2013 antamallaan määräyksellä, eikä kukaan osapuoli valittanut tästä määräyksestä.

12. Tämä tuomioistuin katsoi 13.2.2014 antamassaan tuomiossa, että Stefan Czarneckin ja Zdzisława Czarneckan avioliitto oli päättynyt puolalaisen tuomioistuimen julistamaan avioeroon 29.5.1940, ja totesi avioliiton pätemättömäksi julistamista koskevan kanteen perusteettomaksi.

13. Mikołajczyk valitti tästä tuomiosta Sąd Apelacyjny w Warszawieen (Varsovan muutoksenhakutuomioistuin, Puola).

14. Tämä tuomioistuin esitti kyseistä valitusta tutkiessaan epäilyjä siitä, olivatko Puolan tuomioistuimet kansainvälisesti toimivaltaisia käsittelemään pääasian oikeusriidan asetuksen N:o 2201/2003 1 ja 3 artiklan nojalla. Niinpä Sąd Apelacyjny w Warszawie (Varsovan muutoksenhakutuomioistuin) päätti lykätä asian käsittelyä ja esittää unionin tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

”1) Kuuluvatko asiat, jotka koskevat avioliiton pätemättömäksi julistamista toisen puolison kuoltua, asetuksen [N:o 2201/2003] soveltamisalaan?

2) Mikäli vastaus ensimmäiseen kysymykseen on myöntävä, kattaako asetuksen [N:o 2201/2003] soveltamisala sellaiset avioliiton pätemättömäksi julistamista koskevat asiat, joissa kanteen on nostanut muu henkilö kuin toinen puolisoista?

3) Mikäli vastaus toiseen kysymykseen on myöntävä, voiko tuomioistuimen toimivalta sellaisissa avioliiton pätemättömäksi julistamista koskevissa asioissa, joissa kanteen on nostanut muu henkilö kuin toinen puolisoista, perustua asetuksen 3 artiklan 1 kohdan a alakohdan viidennessä ja kuudennessa luetelmakohdassa tarkoitettuihin perusteisiin?”

IV **Asian käsittely unionin tuomioistuimessa**

15. Ennakkoratkaisupyyntö saapui unionin tuomioistuimeen 17.6.2015.

16. Puolan ja Italian hallitukset sekä Euroopan komissio toimittivat kirjalliset huomautuksensa. Pääasian asianosaiset tai unionin tuomioistuimessa esiintyneet väliintulijat eivät pyytäneet suullista käsittelyä. Unionin tuomioistuin katsoi, että sillä oli riittävät tiedot asian ratkaisemiseksi ilman suullisen käsittelyn järjestämistä.

V **Tapauksen tarkastelu**

A *Ensimmäinen ennakkoratkaisukysymys*

17. Ensimmäisellä ennakkoratkaisukysymyksellään ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustelee unionin tuomioistuimelta, sovelletaanko asetusta N:o 2201/2003 avioliiton pätemättömäksi julistamista koskeviin kanteisiin, jotka on nostettu toisen puolison kuoltua.

18. Koska ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin on ennakkoratkaisupyynnössään toistanut suurelta osin Sąd Okręgowy w Warszawien (Varsovan alueellinen tuomioistuin) toteamukset muun muassa siitä, että Stefan Czarneckin ja Zdzisława Czarneckan avioliitto oli päättynyt avioeroon vuonna 1940,[3] vaikuttaa ensi näkemältä mielestäni siltä, että nyt käsiteltävään ennakkoratkaisukysymykseen johtanut kanne saattaisi olla perusteeton.

19. Tätä asiakysymystä ei kuitenkaan voida käsitellä ennen kuin on ratkaistu kysymys siitä, onko Puolan tuomioistuimilla kansainvälinen toimivalta käsitellä pääasian oikeusriita. Tämä kysymys onkin nimenomaisesti nyt käsiteltävän ennakkoratkaisukysymyksen kohteena.

20. Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen mukaan se seikka, että asetuksen N:o 2201/2003 1 artiklan 1 kohdan a alakohdan mukaan asetusta sovelletaan siviilioikeudellisissa asioissa, jotka liittyvät avioliiton pätemättömäksi julistamiseen, ei ole itsessään ratkaiseva.

21. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin huomauttaa, että tällä asetuksella on kumottu tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoa ja yhteisten lasten huoltoa koskevissa asioissa 29.5.2000 annettu neuvoston asetus (EY) N:o 1347/2000.[4] Viimeksi mainitun perustana oli ”Euroopan unionista tehdyn sopimuksen K.3 artiklan perusteella tehty yleissopimus tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoasioissa”.[5]

22. Vaikka nyt käsiteltävässä asiassa kyseessä olevat säännökset ovat pitkälti samankaltaiset kuin tämän yleissopimuksen määräykset – yleissopimuksessa ei myöskään suljettu sen soveltamisalan ulkopuolelle mitään avioliiton pätemättömäksi julistamista koskevia kanneryhmiä –, ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin viittaa professori Borrásin laatiman selitysmuistion, jonka neuvosto on hyväksynyt 28.5.1998 ja joka liittyy mainittuun yleissopimukseen,[6] 27 kohtaan, jonka mukaan ”kyse oli toimivaltaperusteiden määrittämisestä avioliittoasioissa ottamatta huomioon tilannetta, jossa avioliiton pätevyyttä on tarkasteltava sen pätemättömäksi julistamista koskevan kanteen yhteydessä toisen tai

3 — Tämä merkitsee sitä, että Stefan Czarneckin ja Marie Louise Czarneckan vuonna 1956 solmitussa avioliitossa ei ole kyse kaksinnaimisesta.

4 — EYVL 2000, L 160, s. 19.

5 — EYVL 1998, C 221, s. 1.

6 — EYVL 1998, C 221, s. 27; jäljempänä professori Borrásin laatima selitysmuistio.

molempien puolisoiden kuoltua, koska tällainen tilanne jää yleissopimuksen soveltamisalan ulkopuolelle. Tällaisia tilanteita esiintyy yleensä perintöasioihin liittyvinä esikysymyksinä. Kysymys ratkaistaan asiaa koskevien kansainvälisten sopimusten – – perusteella tai mahdollisesti valtion kansallisen lainsäädännön mukaan”.[7]

23. Puolan ja Italian hallitukset katsovat, että avioliiton pätemättömäksi julistamista koskevat kanteet, jotka on nostettu toisen puolison kuoltua, eivät kuulu asetuksen N:o 2201/2003 soveltamisalaan, koska kanteen kohteena olevaa avioliittoa ei enää kanteen nostamishetkellä ole olemassa toisen puolison kuoleman vuoksi.

24. Näiden hallitusten mukaan on niin, että kun avioliitto on päättynyt, avioliiton pätemättömäksi julistamista koskeva kanne ei koske pääasiallisesti luonnollisten henkilöiden perheoikeudellista asemaa vaan, kuten nyt käsiteltävässä asiassa, perintömenettelyyn liittyviä taloudellisia oikeuksia.

25. Kantansa tueksi Puolan ja Italian hallitukset tukeutuvat niin ikään professori Borrásin laatiman selitysmuistion 27 kohtaan.

26. Katson päinvastoin komission tavoin, että asetusta N:o 2201/2003 sovelletaan kaikkiin avioliiton pätemättömäksi julistamista koskeviin kanteisiin, vaikka toinen puoliso olisi kuollut, ja riippumatta siitä, liittykö tämä kanne, kuten pääasiassa, perintöä koskevaan erimielisyyteen.

27. Toisin kuin Italian hallitus väittää, se, että pääasiassa kyseessä oleva avioliiton pätemättömäksi julistamista koskeva kanne koskee avioliittoa, joka on jo päättynyt toisen puolison kuoleman johdosta, ei merkitse sitä, että tämä kanne ei kuuluisi asetuksen N:o 2201/2003 soveltamisalaan. On nimittäin niin, että vaikka tästä kuolemasta seuraa avioliiton päättyminen ex nunc, pätemättömäksi julistamista koskevalla kanteella haetaan avioliiton päättämistä ex tunc. Voi siis olla olemassa intressi saada avioliitto julistettua pätemättömäksi senkin jälkeen, kun se on päättynyt toisen puolison kuoleman johdosta.

28. Lisäksi, kuten komissio korostaa, asetuksen N:o 2201/2003 1 artiklan 1 kohdan a alakohdan sanamuoto ei jätä epäilyksiä tämän asetuksen sovellettavuudesta pääasiassa kyseessä olevan kaltaiseen avioliiton pätemättömäksi julistamista koskevaan kanteeseen. Tässä säännöksessä säädetään yksiselitteisesti, varauksetta ja ilman lisäedellytyksiä, että ”tätä asetusta sovelletaan – – avioliiton pätemättömäksi julistamiseen – –”. Toisen puolison kuoltua nostetut avioliiton pätemättömäksi julistamista koskevat kanteet eivät myöskään ole niiden aihealueiden joukossa, jotka on nimenomaisesti suljettu asetuksen N:o 2201/2003 soveltamisalan ulkopuolelle tämän artiklan 3 kohdassa.

29. Professori Borrásin laatiman selitysmuistion 27 kohdan perusteella esitetyistä perusteluista totean, että paitsi että yleissopimus, jonka liite tämä muistio on, ei ole koskaan tullut voimaan, professori Borrás ei – kuten komissio toteaa – esitä mitään selvitystä tämän poissulkemisen perustelemiseksi.

30. Kaiken lisäksi, kuten komissio toteaa, asetuksen N:o 2201/2003 tarkoitus on tarjota Euroopan unionin kansalaisille ennakoitavuuden ja oikeudellisen selkeyden korkea taso, kun on kyse tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoa koskevissa kansainvälisissä asioissa. Sellaisten avioliiton pätemättömäksi julistamista koskevien kanteiden, jotka on nostettu toisen puolison kuoltua, sulkeminen tämän asetuksen soveltamisalan ulkopuolelle olisi täten vastoin asetuksen henkeä ja tarkoitusta.

7 — Tällä hetkellä perimystä koskevista toimivaltakysymyksistä säädetään toimivallasta, sovellettavasta laista, päätösten tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta ja virallisten asiakirjojen hyväksymisestä ja täytäntöönpanosta perintöasioissa sekä eurooppalaisen perintötodistuksen käyttöönotosta 4.7.2012 annetussa Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EU) N:o 650/2012 (EUVL 2012, L 201, s. 107).

31. Lopuksi on todettava, että kyseisen asetuksen johdanto-osan kahdeksannessa perustelukappaleessa todetaan, että ”– – avioliiton pätemättömäksi julistamista koskevien tuomioiden osalta tätä asetusta olisi sovellettava ainoastaan aviosuhteen purkamiseen eikä siinä pitäisi käsitellä kysymyksiä esimerkiksi avioeron syistä, avioliiton varallisuusoikeudellisista vaikutuksista tai muista mahdollisista liitännäistoimenpiteistä”.

32. Toisin kuin Puolan ja Italian hallitus väittävät, tämä johdanto-osan perustelukappale ei merkitse sitä, että asetusta N:o 2201/2003 ei sovellettaisi avioliiton pätemättömäksi julistamista koskeviin kanteisiin, jotka on nostettu toisen tai kummankin puolison kuoltua. Siinä todetaan päinvastoin, että tämäntyyppisten kanteiden osalta tätä asetusta sovelletaan ainoastaan aviosuhteen purkamiseen eikä avioliiton varallisuusoikeudellisiin vaikutuksiin kuten perintöön, joka sitä paitsi on nimenomaisesti suljettu kyseisen asetuksen soveltamisalan ulkopuolelle asetuksen 1 artiklan 3 kohdan f alakohdassa.

33. Näin ollen on niin, että vaikka tuomioistuimen toimivalta ratkaista nyt käsiteltävässä asiassa Stefan Czarneckin ja Marie Louise Czarneckan välisen avioliiton pätevyys voi perustua asetukseen N:o 2201/2003, ei asetusta voida soveltaa kysymyksiin, jotka liittyvät Stefan Czarneckin ja hänen ensimmäisen aviopuolisonsa Zdzisława Czarneckan, jonka testamentin saaja Mikołajczyk väittää olevansa, perintöön.

34. Näistä syistä ehdotan, että unionin tuomioistuin vastaa ensimmäiseen kysymykseen siten, että avioliiton pätemättömäksi julistamista koskevat kanteet, jotka on nostettu toisen puolison kuoltua, kuuluvat asetuksen N:o 2201/2003 soveltamisalaan.

B *Toinen ennakkoratkaisukysymys*

35. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustelee toisella kysymyksellään, kattaako asetuksen N:o 2201/2003 soveltamisala myös sellaiset avioliiton pätemättömäksi julistamista koskevat kanteet, jotka on nostanut muu henkilö kuin toinen aviopuolisoista.

36. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin toteaa tästä, että professori Borrásin selitysmuistiossa ei mainita mitään sellaisten kumoamiskanteiden mahdollisesta poissulkemisesta, jotka on nostanut muu henkilö kuin toinen aviopuolisoista. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin mainitsee myös oikeuskirjallisuuden kaksiselitteisyyden siltä osin kuin joidenkin kirjoittajien mielestä asetuksen N:o 2201/2003 3 artiklassa suljetaan implisiittisesti kokonaan soveltamisalan ulkopuolelle avioliiton pätemättömäksi julistamista koskevat kolmannen henkilön nostamat kanteet, kun taas toisten kirjoittajien mukaan tämän asetuksen soveltaminen on sallittava sellaisten avioliiton pätemättömäksi julistamista koskevien kanteiden osalta, jotka on nostanut syyttäjä tai kolmas henkilö, jolla on oikeussuojan tarve, kuitenkin niin, että näin meneteltäessä vain tämän asetuksen 3 artiklan 1 kohdan a alakohdan ensimmäisestä neljänteen luetelmakohtaa ja 3 artiklan 1 kohdan b alakohtaa voidaan soveltaa.

37. Puolan ja Italian hallitukset ovat samaa mieltä siitä, että asetusta N:o 2201/2003 ei sovelleta sellaisiin avioliiton pätemättömäksi julistamista koskeviin kanteisiin, jotka on nostanut muu henkilö kuin toinen aviopuolisoista. Puolan hallitus esittää näkemyksensä tueksi, että useissa 3 artiklan 1 kohdan a alakohdassa luetelluissa toimivaltaperusteissa viitataan aviopuolisoiden yhteiseen asuinpaikkaan tai jommankumman asuinpaikkaan ja että tämä osoittaa, että vain aviopuolisot on tarkoitettu avioliiton pätemättömäksi julistamista koskevan menettelyn osapuoliksi.

38. Puollan komission tavoin asetuksen N:o 2201/2003 1 ja 3 artiklan sanamuodon mukaista tulkintaa; näiden artiklojen mukaan asetuksen soveltamista avioliiton pätemättömäksi julistamista koskeviin kanteisiin ei sidota kantajan henkilöllisyyteen.

39. Lisäksi on totta, että vaikka avioliittoa koskevat kanteet ovat luonteeltaan henkilökohtaisia, on tapauksia, joissa – kuten nyt käsiteltävässä asiassa – kolmannella voi olla oikeussuojan tarve, eikä ole syytä evätä hänen oikeuttaan vedota siihen; tätä tarvetta ei arvioida asetuksen N:o 2201/2003 perusteella vaan sovellettavan kansallisen lainsäädännön perusteella.

40. Sillä, että tietyissä asetuksen N:o 2201/2003 3 artiklan 1 kohdan a alakohdassa luetelluissa toimivaltaperusteissa viitataan aviopuolisoiden asuinpaikkaan, ei ole merkitystä toiseen kysymykseen annettavan ratkaisun kannalta, koska se seikka, että aviopuolisoiden asuinpaikan tuomioistuimella on kansainvälinen toimivalta käsitellä avioliiton pätemättömäksi julistamista koskeva kanne, ei sulje pois sitä, että kolmas voi saattaa asian vireille kyseisessä tuomioistuimessa tämän asetuksen säännösten mukaisesti.

41. Tämän vuoksi ehdotan, että unionin tuomioistuin vastaa toiseen kysymykseen siten, että asetuksen N:o 2201/2003 soveltamisala kattaa myös muun henkilön kuin aviopuolisoiden nostamat avioliiton pätemättömäksi julistamista koskevat kanteet.

C *Kolmas ennakkoratkaisukysymys*

42. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustelee kolmannella kysymyksellään, voiko jäsenvaltion tuomioistuimen, jonka käsiteltäväksi saatetaan muun kuin aviopuolison nostama avioliiton pätemättömäksi julistamista koskeva kanne, toimivalta perustua asetuksen N:o 2201/2003 3 artiklan 1 kohdan a alakohdan viidennessä ja kuudennessa luetelmakohdassa tarkoitettuihin toimivaltaperusteisiin.

43. Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen mukaan näiden säännösten soveltamisesta saattaisi seurata Puolan tuomioistuinten toimivalta tutkia Ranskassa solmitun avioliiton pätevyys yksinomaan sillä perusteella, että kantajan, joka ei ole kumpikaan aviopuolisoista – eli nyt käsiteltävässä asiassa Mikołajczykin –, asuinpaikka on Puolassa, ilman mitään liittymää aviopuolisoiden asuinpaikkaan.

44. Italian hallituksen mukaan asetuksen N:o 2201/2003 3 artiklan 1 kohdan a alakohdan viidennessä ja kuudennessa luetelmakohdassa mainittujen edellytysten on, siltä osin kuin niissä säädetään toimivaltaiseksi kantajan asuinpaikan tuomioistuin, katsottava viittaavan ainoastaan kantajaan, joka on aviopuoliso.

45. Tämän osalta Italian hallitus tukeutuu professori Borrásin laatiman selitysmuistion 32 kohtaan, jonka mukaan muun kuin aviopuolisoiden asuinpaikan valitseminen toimivaltaperusteeksi on tehty siitä syystä, että jotkut jäsenvaltiot halusivat huolehtia siitä, ettei erityisesti vaikeuteta sellaisten puolisoiden oikeutta saada asiansa käsitellyksi tuomioistuimessa, jotka ovat avioliiton hajoamisen vuoksi palanneet takaisin maahan, jossa he asuivat ennen avioliittoa.

46. Komissio katsoo Italian hallituksen tavoin, että olisi asetuksen N:o 2201/2003 tarkoituksen vastaista tulkita kyseessä olevia säännöksiä sanamuodon mukaisesti, jolloin Puolan tuomioistuimet voisivat katsoa olevansa kansainvälisesti toimivaltaisia käsittelemään Ranskassa solmitun avioliiton pätemättömäksi julistamista koskevan kanteen, jonka on nostanut kolmas henkilö. Sen mukaan on mahdotonta, että unionin lainsäätäjä on halunnut termin ”hakija” tarkoittavan kolmansia henkilöitä avioliiton pätemättömäksi julistamista koskevan asian yhteydessä, mikäli heillä on asiavaltuus kansallisen oikeuden nojalla. Komission mukaan mainitulla asetuksella säädetyt toimivaltasäännöt on luotu aviopuolisoiden eikä tällaisen menettelyn mahdollisesti aloittavien kolmansien henkilöiden etujen turvaamiseksi. Vaikka kolmansilla on oikeus nostaa tällainen kanne, heitä sitovat aviopuolisoiden hyväksi määritellyt toimivaltasäännöt.

47. Olen samaa mieltä Italian hallituksen ja komission näkemyksestä ja perusteluista.

48. Lisäksi on huomautettava, että yhteisöjen tuomioistuin on jo aikaisemmin katsonut 16.7.2009 antamansa tuomion Hadadi (C-168/08, EU:C:2009:474) 48 kohdassa, että ”asetuksen N:o 2201/2003 3 artiklan 1 kohdan a ja b alakohdassa säädetään useista toimivaltaperusteista, joiden välillä ei ole hierarkiaa. Kaikki 3 artiklan 1 kohdassa säädetyt objektiiviset kriteerit ovat keskenään vaihtoehtoisia”.

49. Yhteisöjen tuomioistuin on siis katsonut kyseisen tuomion 49 kohdassa, että ”toimivallan jakamista koskevan järjestelmän, josta asetuksessa N:o 2201/2003 säädetään aviosuhteen purkamisen osalta, tarkoituksena ei ole tehdä mahdottomaksi, että usea tuomioistuin on toimivaltainen. Siinä säädetään päinvastoin nimenomaisesti, että usea tuomioistuin voi olla samanaikaisesti toimivaltainen, eikä niiden välille ole säädetty hierarkiaa”.

50. Näistä otteista käy ilmi, että kolmas, joka nostaa kanteen avioliiton pätemättömäksi julistamiseksi, voi vapaasti valita oikeuspaikan, jossa hän nostaa kanteen, kyseisen asetuksen 3 artiklan 1 kohdan a alakohdassa luetelluista oikeuspaikoista.

51. Vaikka tämän säännöksen kolmannessa, viidennessä ja kuudennessa luetelmakohdassa viitataan yleisesti vastaajan tai hakijan asuinpaikkaan, yhteisöjen tuomioistuin on katsonut 16.7.2009 annetun tuomion Hadadi (C-168/08, EU:C:2009:474) 50 kohdassa, että ”*kyseisen asetuksen 3 artiklan 1 kohdan a alakohdassa luetellut kriteerit perustuvat eri perustein määriteltyyn puolisoiden asuinpaikkaan*, kun taas saman kohdan b alakohdassa säädetyn kriteerin mukaan toimivaltaisia ovat sen jäsenvaltion tuomioistuimet, ”jonka kansalaisia molemmat puolisot ovat tai, jos kyseessä on Yhdistynyt kuningaskunta tai Irlanti, jossa on kummankin puolison ’kotipaikka’”. [8]

52. Kursivoidusta otteesta käy selvästi ilmi, että unionin tuomioistuimen mukaan asetuksen N:o 2201/2003 3 artiklan 1 kohdan a alakohdassa luetellut toimivaltaperusteet perustuvat jommankumman aviopuolison asuinpaikkaan.

53. Tämän vuoksi katson, että asetuksen N:o 2201/2003 3 artiklan 1 kohdan a alakohdan viidennessä luetelmakohdassa ei ainoastaan vahvisteta hakijan asuinpaikan tuomioistuimen toimivaltaa, vaan siinä edellytetään myös, että hakija on asunut paikassa vähintään vuoden ajan välittömästi ennen hakemuksen tekemistä. Sama pätee tämän säännöksen kuudenteen luetelmakohtaan, jonka mukaan hakijan on pitänyt asua paikassa vähintään kuuden kuukauden ajan välittömästi ennen hakemuksen tekemistä ja olla kyseisen jäsenvaltion kansalainen.

54. Jos kyse ei olisi jommastakummasta aviopuolisosta, miksi unionin lainsäätäjä olisi lisännyt nämä hakijaa koskevat määritelmät?

55. Edellä esitetyistä syistä ehdotan, että unionin tuomioistuin vastaa kolmanteen kysymykseen siten, että asetuksen N:o 2201/2003 3 artiklan 1 kohdan a alakohdan viidettä ja kuudetta luetelmakohtaa ei sovelleta muun henkilön kuin aviopuolisoiden nostamiin avioliiton pätemättömäksi julistamista koskeviin kanteisiin.

8 — Kursivointi tässä.

VI **Ratkaisuehdotus**

56. Edellä esitetyn perusteella ehdotan, että unionin tuomioistuin vastaa Sąd Apelacyjny w Warszawien (Varsovan muutoksenhakutuomioistuin, Puola) esittämiin ennakkoratkaisukysymyksiin seuraavasti:

1) Avioliiton pätemättömäksi julistamista koskevat kanteet, jotka on nostettu toisen puolison kuoltua, kuuluvat tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoa ja vanhempainvastuuta koskevissa asioissa ja asetuksen (EY) N:o 1347/2000 kumoamisesta 27.11.2003 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 2201/2003, sellaisena kuin sen muutettuna 2.12.2004 annetulla neuvoston asetuksella (EY) 2116/2004, soveltamisalaan.

2) Asetuksen N:o 2201/2003, sellaisena kuin se on muutettuna asetuksella N:o 2116/2004, soveltamisala kattaa myös muun henkilön kuin aviopuolisoiden nostamat avioliiton pätemättömäksi julistamista koskevat kanteet.

3) Asetuksen N:o 2201/2003, sellaisena kuin se on muutettuna asetuksella N:o 2116/2004, 3 artiklan 1 kohdan a alakohdan viidettä ja kuudetta luetelmakohtaa ei sovelleta muun henkilön kuin aviopuolisoiden nostamiin avioliiton pätemättömäksi julistamista koskeviin kanteisiin.